

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

NGÂN HÀNG NHÀ NƯỚC VIỆT NAM

TRƯỜNG ĐẠI HỌC NGÂN HÀNG TP. HỒ CHÍ MINH

NCS. NGUYỄN THỊ ĐOAN TRANG

**TÁC ĐỘNG CỦA ĐA DẠNG HÓA THU NHẬP ĐẾN HIỆU QUẢ
KINH DOANH TẠI NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI VIỆT NAM**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ TÀI CHÍNH NGÂN HÀNG

TP. HỒ CHÍ MINH, THÁNG 08 NĂM 2020

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO NGÂN HÀNG NHÀ NƯỚC VIỆT NAM
TRƯỜNG ĐẠI HỌC NGÂN HÀNG TP.HỒ CHÍ MINH

NCS. NGUYỄN THỊ ĐOAN TRANG

**TÁC ĐỘNG CỦA ĐA DẠNG HÓA THU NHẬP ĐẾN HIỆU QUẢ
KINH DOANH TẠI NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI VIỆT NAM**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ TÀI CHÍNH NGÂN HÀNG

Chuyên ngành: Tài chính Ngân hàng

MÃ SỐ: 9 34 02 01

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. NGUYỄN THỊ LOAN

TP. HỒ CHÍ MINH, THÁNG 08 NĂM 2020

LỜI CAM ĐOAN

Luận án này chưa từng được trình nộp để lấy học vị Tiến sĩ tại bất cứ một cơ sở đào tạo nào. Luận án này là công trình nghiên cứu riêng của tác giả. Kết quả nghiên cứu là trung thực, trong đó không có các nội dung đã được công bố trước đây hoặc các nội dung do người khác thực hiện, ngoại trừ các trích dẫn được dẫn nguồn đầy đủ trong luận án.

Tác giả

Nguyễn Thị Đoàn Trang

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin chân thành cảm ơn Quý thầy cô trường Đại học Ngân hàng Tp.HCM, khoa Sau đại học của nhà trường đã giảng dạy và giúp đỡ, tạo điều kiện cho tôi học tập, nghiên cứu và hoàn thành luận án.

Đặc biệt tôi xin chân thành cảm ơn PGS.TS. Nguyễn Thị Loan, người đã tận tình hướng dẫn, đưa ra các góp ý quý báu và động viên để tôi có thể hoàn thành tốt luận án.

Tôi xin cảm ơn Ban lãnh đạo khoa và các đồng nghiệp nơi tôi làm việc đã giúp đỡ, tạo điều kiện cho tôi hoàn thành quá trình nghiên cứu này.

Tôi cũng xin cảm ơn gia đình và bạn bè đã chia sẻ và động viên, giúp tôi yên tâm nghiên cứu để hoàn thành luận án.

TÓM TẮT LUẬN ÁN

Hiện nay, để đáp ứng xu hướng phát triển cạnh tranh và thực hiện đề án của Chính phủ, các NHTM Việt Nam đã không ngừng mạo hiểm vào các lĩnh vực ngoài truyền thống, thực hiện nhiều các hoạt động có thu nhập ngoài lãi làm đa dạng hóa thu nhập cho ngân hàng. Khi thực hiện đa dạng hóa thu nhập thì sẽ ảnh hưởng đến hiệu quả hoạt động kinh doanh của ngân hàng. Qua lược khảo các nghiên cứu trước thì các nghiên cứu hiện tại trên thế giới về tác động của việc đa dạng hóa thu nhập đến hiệu quả kinh doanh của các NHTM đưa đến các kết luận khác nhau. Bên cạnh đó, việc lý giải tại sao các ngân hàng đa dạng hóa khác nhau cũng chưa được giải thích rõ ràng mặc dù cũng có khá nhiều các nghiên cứu ở nước ngoài nghiên cứu về các yếu tố ảnh hưởng đến đa dạng hóa thu nhập ngân hàng. Ở Việt Nam chỉ có một số ít nghiên cứu về tác động của đa dạng hóa thu nhập đến hiệu quả kinh doanh của NHTM. Hơn nữa, kết quả nghiên cứu về tác động của đa dạng hóa thu nhập đến hiệu quả kinh doanh điều chỉnh rủi ro tại NHTM Việt Nam có sự trái ngược nhau nên chưa có kết luận về lợi ích của đa dạng hóa thu nhập đối với ngân hàng. Bên cạnh đó, ở Việt Nam cũng rất ít nghiên cứu về các yếu tố ảnh hưởng đến đa dạng hóa thu nhập, đặc biệt là công trình nghiên cứu tiếp cận theo hướng tìm hiểu đồng thời tác động của đa dạng hóa thu nhập đến hiệu quả kinh doanh của NHTM Việt Nam và các yếu tố ảnh hưởng đến đa dạng hóa thu nhập tại NHTM Việt Nam trong bối cảnh độ mở tài chính ở Việt Nam ngày càng mở rộng. Do đó, đề tài nghiên cứu “TÁC ĐỘNG CỦA ĐA DẠNG HÓA THU NHẬP ĐẾN HIỆU QUẢ KINH DOANH TẠI NHTM VIỆT NAM” là cần thiết để bổ sung cơ sở lý luận cũng như bằng chứng thực nghiệm về vấn đề này.

Luận án kế thừa nghiên cứu của Lee và cộng sự (2014) và một số nghiên cứu liên quan để xây dựng mô hình về tác động của đa dạng hóa thu nhập đến hiệu quả kinh doanh tại NHTM Việt Nam, trong đó xem xét ảnh hưởng của đa dạng hóa thu nhập đến hiệu quả kinh doanh và hiệu quả kinh doanh điều chỉnh rủi ro của NHTM Việt Nam trong điều kiện tình hình kinh tế và độ mở tài chính của Việt Nam. Luận án cũng kế thừa nghiên cứu của Hamdi, Hakimi và Zaghdoudi (2017) và một số nghiên cứu khác để xây dựng mô hình về các yếu tố tác động đến đa dạng hóa thu nhập tại NHTM Việt Nam, trong đó bổ sung thêm việc xét các yếu tố rủi ro trong hoạt động ngân hàng (gồm rủi ro tín dụng, rủi ro thanh khoản, rủi ro phá sản) và độ mở tài chính. Ngoài ra, khi thực hiện đo lường đa dạng hóa thu nhập thì luận án cũng áp dụng lần lượt 2 cách đo phổ biến là thông qua chỉ số Herfindahl Hirschman và tỷ lệ thu nhập ngoài lãi. Luận án thu

thập dữ liệu của 28 NHTM Việt Nam trong thời gian từ 2008 đến 2018 và sử dụng ước lượng SGMM hai bước của Arellano & Bover (1995) và Blundell & Bond (1998) để chạy và kiểm định mô hình nghiên cứu.

Qua kết quả nghiên cứu, có thể kết luận về lợi ích của đa dạng hóa thu nhập đối với các NHTM Việt Nam đó là đa dạng hóa làm tăng hiệu quả kinh doanh cũng như hiệu quả kinh doanh điều chỉnh rủi ro của ngân hàng. Các yếu tố khác như biến trễ của hiệu quả kinh doanh, quy mô ngân hàng, tốc độ phát triển, tỷ lệ an toàn vốn, tỷ lệ cho vay khách hàng, lạm phát, độ mở tài chính có tác động cùng chiều đến hiệu quả kinh doanh của NHTM Việt Nam, trong khi các yếu tố tác động ngược chiều là rủi ro tín dụng, tỷ lệ chi phí hoạt động trên thu nhập hoạt động. Nghiên cứu chưa tìm thấy mối quan hệ giữa các biến về tỷ lệ tiền gửi, tốc độ tăng trưởng kinh tế với hiệu quả kinh doanh ngân hàng.

Ngược lại, hiệu quả kinh doanh cũng tác động cùng chiều đến đa dạng hóa thu nhập của NHTM Việt Nam. Các yếu tố khác ảnh hưởng cùng chiều tới sự đa dạng hóa thu nhập tại NHTM Việt Nam là sự đa dạng hóa thu nhập của kỳ trước, quy mô ngân hàng, tỷ lệ an toàn vốn, rủi ro tín dụng, độ mở tài chính. Trong khi đó, các biến về tỷ lệ cho vay trên tổng tài sản, tốc độ tăng trưởng kinh tế và tỷ lệ lạm phát có tác động ngược chiều đến đa dạng hóa thu nhập tại NHTM Việt Nam. Khi đo lường đa dạng hóa thu nhập thông qua tỷ lệ thu nhập ngoài lãi thì kết quả cho thấy rủi ro thanh khoản và rủi ro phá sản có ảnh hưởng ngược chiều đến mức độ đa dạng hóa thu nhập của ngân hàng, trong khi tỷ lệ chi phí hoạt động trên thu nhập hoạt động có ảnh hưởng cùng chiều đến đa dạng hóa thu nhập ngân hàng tại NHTM Việt Nam.

Thông qua kết quả nghiên cứu, luận án đã đưa ra một số kiến nghị đối với các NHTM Việt Nam để các ngân hàng có thể tăng đa dạng hóa thu nhập và nâng cao hiệu quả kinh doanh.

Như vậy, kết quả nghiên cứu của luận án đã có đóng góp về mặt lý luận, đó là góp phần kết luận về lợi ích của đa dạng hóa thu nhập là làm tăng hiệu quả kinh doanh và tăng hiệu quả kinh doanh điều chỉnh rủi ro của các NHTM Việt Nam, cũng như xác định được các yếu tố tác động đến đa dạng hóa thu nhập ngân hàng trong điều kiện độ mở tài chính của Việt Nam. Ngoài ra, luận án cũng có đóng góp về mặt thực tiễn, đó là gợi ý những chính sách để NHTM Việt Nam có chiến lược đa dạng hóa thu nhập phù hợp, nâng cao hiệu quả kinh doanh và cung cấp những thông tin hữu ích cho những nhà nghiên cứu trong lĩnh vực ngân hàng tiếp tục nghiên cứu sâu và rộng hơn những vấn đề liên quan.

DANH MỤC TỪ VIẾT TẮT TIẾNG VIỆT

Từ viết tắt	Cụm từ tiếng Việt
BCĐKT	Bảng cân đối kế toán
BCKQKD	Báo cáo kết quả hoạt động kinh doanh
HQKD	Hiệu quả kinh doanh
NHNN	Ngân hàng Nhà nước
NHTM	Ngân hàng thương mại
NHTMCP	Ngân hàng thương mại cổ phần
TN	Thu nhập

DANH MỤC TỪ VIẾT TẮT TIẾNG ANH

Từ viết tắt	Cụm từ tiếng Anh	Cụm từ tiếng Việt
FEM	Fixed Effect Model	Mô hình tác động cố định
GMM	Generalized Method of Moments	Phương pháp tổng quát hóa dựa trên moment
IMF	International Money Fund	Quỹ tiền tệ thế giới
OLS	Ordinary Least Square	Bình phương nhỏ nhất thông thường
REM	Random Effect Model	Mô hình tác động ngẫu nhiên
SGMM	System Generalized Method of Moments	Phương pháp tổng quát hóa hệ thống dựa trên moment
WB	Worldbank	Ngân hàng thế giới

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
TÓM TẮT LUẬN ÁN.....	iii
DANH MỤC TỪ VIẾT TẮT TIẾNG VIỆT.....	v
DANH MỤC TỪ VIẾT TẮT TIẾNG ANH.....	v
DANH MỤC BẢNG BIỂU	vii
DANH MỤC HÌNH.....	viii
CHƯƠNG 1: TỔNG QUAN VỀ ĐỀ TÀI NGHIÊN CỨU	1
1.1. Lý do nghiên cứu	1
1.2. Mục tiêu và câu hỏi nghiên cứu	4
1.3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	5
1.4. Phương pháp nghiên cứu.....	5
1.5. Đóng góp của nghiên cứu.....	7
1.6. Kết cấu đề tài nghiên cứu	8
Tóm tắt chương 1	10
2.1. Cơ sở lý thuyết	11
2.1.1. Cơ sở lý thuyết về đa dạng hóa thu nhập ngân hàng.....	11
2.1.2. Cơ sở lý thuyết về hiệu quả kinh doanh ngân hàng.....	16
2.1.3. Các lý thuyết về đa dạng hóa thu nhập và hiệu quả kinh doanh ngân hàng...	21
2.2. Các nghiên cứu thực nghiệm	26
2.2.1. Các nghiên cứu thực nghiệm về tác động của đa dạng hóa thu nhập ngân hàng đến hiệu quả kinh doanh ngân hàng.....	26
2.2.2. Các nghiên cứu thực nghiệm về các yếu tố tác động đến đa dạng hóa thu nhập của ngân hàng	41
Tóm tắt chương 2	51
CHƯƠNG 3: PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	52
3.1. Quy trình nghiên cứu	52
3.2. Mô hình nghiên cứu tác động của đa dạng hóa thu nhập đến hiệu quả kinh doanh ngân hàng.....	54
3.2.1. Mô hình nghiên cứu tác động của đa dạng hóa thu nhập đến hiệu quả kinh doanh tại ngân hàng thương mại Việt Nam	54

3.2.2. Các giả thuyết nghiên cứu	57
3.3. Mô hình nghiên cứu các yếu tố tác động đến đa dạng hóa thu nhập ngân hàng ..	66
3.3.1. Mô hình nghiên cứu các yếu tố tác động đến đa dạng hóa thu nhập tại ngân hàng thương mại Việt Nam	66
3.3.2. Các giả thuyết nghiên cứu	69
3.4. Dữ liệu nghiên cứu.....	78
3.5. Phương pháp ước lượng.....	79
Tóm tắt chương 3	82
CHƯƠNG 4: KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ THẢO LUẬN	83
4.1. Thống kê mô tả dữ liệu nghiên cứu	83
4.2. Kết quả nghiên cứu	85
4.2.1. Kết quả nghiên cứu tác động của đa dạng hóa thu nhập đến hiệu quả kinh doanh của ngân hàng	85
4.2.2. Kết quả nghiên cứu các yếu tố tác động đến đa dạng hóa thu nhập ngân hàng	102
CHƯƠNG 5: KẾT LUẬN VÀ GỢI Ý CHÍNH SÁCH.....	115
5.1. Kết luận nghiên cứu	115
5.2. Gợi ý chính sách.....	118
5.3. Hạn chế của nghiên cứu và hướng nghiên cứu tiếp theo	127
Tóm tắt chương 5	128
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	i
PHỤ LỤC.....	ix

DANH MỤC BẢNG BIỂU

Tên bảng	Trang
Bảng 2.1: Bảng tổng hợp các nghiên cứu về tác động của đa dạng hóa thu nhập đến hiệu quả kinh doanh của ngân hàng	36
Bảng 2.2: Bảng tổng hợp các nghiên cứu trước về các yếu tố ảnh hưởng đa dạng hóa thu nhập ngân hàng	56
Bảng 3.1: Mô tả các biến trong mô hình nghiên cứu tác động của đa dạng hóa thu nhập đến hiệu quả kinh doanh ngân hàng	64
Bảng 3.2: Mô tả các biến trong mô hình nghiên cứu các yếu tố tác động đến đa dạng hóa thu nhập ngân hàng	76
Bảng 4.1: Thống kê mẫu nghiên cứu	84
Bảng 4.2: Hệ số tương quan giữa các cặp biến độc lập trong mô hình tác động của đa dạng hóa thu nhập đến hiệu quả kinh doanh ngân hàng	87
Bảng 4.3: Kết quả hồi quy tác động của DIV lên ROA, ROE	88
Bảng 4.4: Kết quả hồi quy tác động của DIV lên SDROA, SDROE	90
Bảng 4.5: Hệ số tương quan giữa các biến độc lập trong mô hình tác động của đa dạng hóa thu nhập (NON) đến hiệu quả kinh doanh ngân hàng	97
Bảng 4.6: Kết quả hồi quy tác động của NON lên ROA, ROE	98
Bảng 4.7: Kết quả hồi quy tác động của NON lên SDROA, SDROE	100
Bảng 4.8: Hệ số tương quan giữa các cặp biến độc lập trong mô hình các yếu tố tác động đến đa dạng hóa thu nhập của ngân hàng	104
Bảng 4.9: Kết quả hồi quy các yếu tố tác động đến đa dạng hóa thu nhập (đo bằng chỉ số DIV)	105
Bảng 4.10: Kết quả hồi quy các yếu tố tác động đến đa dạng hóa thu nhập (đo bằng chỉ số NON)	111